

Bognárné Lovász Katalin – Wéber Kati**Iskola és könyvtár**

Nemzetközi konferencia Lettországra, 2005. szeptember 22–23.

A Goethe Intézet Németország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Észtország, Lettország, Litvánia és Magyarország részvételével konferenciát rendezett az iskolai könyvtárak feladatairól Rigában, Lettország fővárosában 2005. szeptember 22–23-án. Minden országból két-két résztvevőt hívtak meg, akik beszámoltak az országuk iskolakönyvtári helyzetéről, a PISA-jelentésről és az azzal kapcsolatos intézkedésekről, az állam és az oktatás kapcsolatáról, különböző projektekről, fejlesztési elképzelésekről. Az előadásokból és a beszélgetésekből kiderült, hogy a mienkéhez nagyon hasonló problémákkal küszködnek a többi országban is: elsősorban a pénzügyi hiánnyal, a könyvtárosok alacsony fizetésével, a könyvtárak, ezen belül az iskolai könyvtárak jelentőségének föl nem ismerésével.

A konferencia vezérfonala az volt, hogy hogyan reagáltak az egyes országokban a PISA-fölmérés eredményeire az oktatás irányítói és gyakorlói, milyen módszereket vezettek be az eredmények javítása érdekében. Azt minden előadó megerősítette, hogy a PISA-eredmények javításában a könyvtárnak egyértelműen meghatározó szerepe van, vagy kéne lenni.

Az első napon – kicsit zsúfolt és fárasztó programként – 18 előadó 15–20 perces előadását hallgathattuk meg. Ezek segítségével bepillanthattunk az iskolai könyvtárak hétköznapijaiba, megismerkedhettünk a résztvevő országok PISA-vizsgálatainak eredményeivel, a „lengyel csoda” titkával, az iskolai könyvtárak és közkönyvtárak együttműködésének német és észt példáival és az olvasás népszerűsítésének szlovák gyakorlatával is. A hazai iskolakönyvtár ügyét a *Könyvtárostánárok Egyesülete* és a magyarországi *Goethe Intézet* felkérésére ketten képviseltük. *Wéber Katalin*, aki a II. Rákóczi Ferenc Fővárosi Gyakorló Közgazdasági Középiskola könyvtárvezetője, az interneten elérhető központi szolgáltatások iskolai könyvtári alkalmazásáról tartott előadást. *Bognárné Lovász Katalin*, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének tanársegédje a magyarországi iskolai könyvtárak helyzetét vázolta fel, majd a szombathelyi iskolai könyvtárosok képzésének bemutatása után az iskolai könyvtárak *public relations* tevékenységének fontosságáról beszélt, bemutatva a célcsoportokat és a számukra nyújtható legfontosabb szolgáltatásokat.

A második napon műhelymunkában vettünk részt. A címe „1+1=3” volt, utalva a témára, az együttműködés kialakításának fontosságára. A német előadó először az együttműködés fontosságáról, kialakításának lépéseiről és a hatékony kooperáció tényezőiről beszélt, majd minket is munkára fogott. Öt fős nemzetközi csoportokban készítettünk egy-egy együttműködési projektet, majd prezentáltuk az elkészített tervek alapján. Mi lengyel és szlovák kollegákkal dolgoztunk együtt.

Iskolai könyvtárak Észtországban

Észtországban törvény írja elő, hogy az iskoláknak könyvtárat kell fenntartaniuk. Az észt Oktatási Minisztérium és a Könyvtárosok Egyesületének iskolai könyvtáros szekciója 2003 óta együttesen folytat felmérést, amely több szempontból is vizsgálja az iskolai könyvtárakat:

- a könyvtár szerepe az iskolában,
- szolgáltatások,
- az állomány és annak elhelyezése,
- keresési lehetőségek,
- az információs technológiai fejlettségi szintje.

Az előadótól, *Jaanus Kõutstól* és *Vaike Kureltól* megtudhattuk, hogy sajnos Észtországban sem kap kellő figyelmet ennek a könyvtártípusnak az ügye, mivel az Oktatási Minisztériumban mindössze egy ember foglalkozik az iskolai könyvtárakkal – több más feladata mellett részfeladatként.

Észtországban még nem voltak PISA vizsgálatok, de előzetes felmérések már zajlottak tavasszal, ezek eredményeit azonban még nem publikálták. A következő, 2006-os vizsgálatokban már az észt diákok is részt vesznek.

Az 1998-ban alakult, minisztériumi támogatásban is részesülő Könyvtárosok Egyesületén belül működő iskolai könyvtári szekció 2000 óta szervez különböző rendezvényeket (információs napok, nyári szemináriumok). Legfontosabb feladataik:

- jogi információk terjesztése,
- továbbképzések, szemináriumok szervezése,
- információk gyűjtése az iskolai könyvtárakról,
- az iskolai könyvtárak automatizálásának propagálása,
- hazai és nemzetközi tapasztalatcserék szervezése,
- iskolai könyvtárosok munkáját segítő szakkönyvek kiadása.

A lettországi helyzet

A kilencvenes évek végén valamennyi iskola állami beruházként számítógépet és internet-kapcsolatot kapott. Egységes katalógizálási és iskolakönyvtári információs rendszert dolgoztak ki. Az előadó, *Inga Belinska* mégis hiányolja, hogy az Oktatási és Tudományos Minisztérium nem rendelkezik egységes könyvtári struktúratervvel.

Cesis megyében, mint azt *Inguna Arajatól* megtudtuk, 2002-ben következtek be változások az iskolai könyvtár ügyében. A modernizálás érdekében a nyilvános és az iskolai könyvtárak összefogtak. Ehhez programok kidolgozására, továbbképzésekre volt szükség, amit közösen bonyolítottak le. A modernizálás nem pusztán számítógépek beszerzését jelentette, hanem a könyvtárépületek megújítását és új közösségi terek kialakítását is.

Litvánia

Bár Litvániában a függetlenné válás óta törvény írja elő, hogy az iskoláknak könyvtárat kell működtetniük, a helyzet csak az utóbbi években kezdett javulni. Az elmúlt másfél évtizedben az iskolai könyvtárak nem kapták meg az oktatásban szükséges súlyukat. A könyvtárosok között még ma is kevés a diplomás, se az oktatásirányítás, se az iskolák nem látják az oktatás folyamatában a könyvtár fontosságát. 2000-ben elindult egy modernizálási folyamat, melynek során számítógépekkel szerelik föl az iskolai könyvtárakat, és folyik az ezzel kapcsolatos szellemi fölkészülés is. Erről *Aldona Augustaitiene* számolt be.

Csehország

A cseh iskolakönyvtár-ügyet *Ludmila Cumplova* mutatta be. Beszámolója szerint bár Csehországban nagy hagyománya van az iskolai könyvtárnak, a könyvtárak színvonala rendkívül változó. Komoly hátrány, hogy a dolgozók az esetek többségében nem szakemberek. Egy nemrégiben indult fejlesztési projekt keretében azonban oktatási és információs központokat hoznak létre azzal a céllal, hogy segítsék a tanulást és a szabadidő hasznos eltöltését.

A PISA-vizsgálatban a cseh diákok nem szerepeltek jól. Az új kerettanterv remélhetőleg jobb eredményeket fog hozni.

Ivo Mikulásek egy kis cseh falu, Dobronín helyzetét mutatta be. Itt létre hoztak egy községi és iskolai közös könyvtárat. Komoly szervezéssel és lelkes munkával olyan közösségi helyet alakítottak ki, ahol segítik az oktatást, az informálódást, és az internet révén a könyvtárhasználók a világba is kitekinhetnek.

Az olvasás népszerűsítése Szlovákiában

Az Orava Association (Szövetség a demokratikus oktatásért) képviselőjében érkező *Marcela Maslova* beszámolt arról, hogy a szlovák diákok a 2003-as PISA-felmérés olvasási készséget mérő vizsgálatában jóval az átlag alatt, a 31. helyen végeztek. A legtöbb problémát a szlovák diákok számára a grafikonok, táblázatok értelmezése, az információszerzés és -alkalmazás okozta.

Az Orava Association nem állami, hanem non-profit, szakmai szervezet, amely konferenciák és továbbképzések szervezésével, kiadványokkal, kutatással segíti az oktatást. Az előadó olyan, már megvalósult vagy éppen folyamatban lévő projektekről beszélt, amelyeket nálunk is lehetne az olvasás népszerűsítése érdekében alkalmazni. Ilyen lehet az „Olvassunk hangosan!” hét. Ez egy programsorozat az alábbi programokat tartalmazza:

- „*Olvasó társ*” – idősebb diákok olvasnak fel kicsiknek, együtt mennek könyvtárba.
- „*Dobj el mindent és olvass!*” – az iskolában tartott program lényege, hogy a jelző csengő megszólalásakor mindenkinek – diákoknak, tanároknak, portásnak, konyhai dolgozóknak stb. – abba kell hagyni az éppen folytatott

tevékenységet, és pár percig olvasni kell a következő jelző csengő megszólalásáig.

- Önkéntesek olvasnak hangosan könyvtárakban, iskolákban, orvosi rendelők váróiban.
- „*Miért olvassunk hangosan?*” – Az olvasás fontosságának megismertetéséről szóló előadások tartása tanároknak, szülőknek.
- „*Kapcsold ki a tévét, és olvas!*” – hangos vagy magunkban való olvasás a családban.
- „*Olvadás körhinta*” – a gyerekek és szülők közös olvasása a könyvtár vagy az iskola épületében.

A német iskolakönyvtári helyzet

A különböző tartományokban nem egységes az iskolarendszer, minden tartomány maga határozza meg, milyen elvek szerint, milyen tananyagot oktatta irányítja az iskolákat. Az egyes tartományokban nem azonos idő alatt jutnak el a diákok az érettségig. A német iskolák számára nem írja elő törvény, hogy könyvtárat kell működtetniük, így mindössze az iskolák 10–15%-ában van folyamatosan működő könyvtár. Ezek nagy része a keletnémet területre esik, ahol az egyesítés előtt ugyanúgy törvény írta elő könyvtár működtetését, mint ahogy valamennyi volt szocialista országban. A konferencián három tartomány, Bajorország (az előadója: *Martin Sachse*), Hessen, ezen belül Frankfurt am Main (az előadója *Eva von Jordan-Bonin*) és Észak-Rajna Vesztfália (előadója *Christian Hasiewicz*) helyzetét ismerhettük meg. Az iskolák a könyvtári ellátást a nyilvános könyvtárakkal együttműködve oldják meg, akár van iskolai könyvtár, akár nincs.

Martin Sachse nem vitatja, hogy ott jobbak az olvasási eredmények, ahol van iskolai könyvtár. A könyvtár helyett talán helyesebb lenne médiatárat említeni, hiszen ma már a könyvtárban nem pusztán nyomtatott dokumentumok, könyvek, folyóiratok vannak, hanem megjelentek az elektronikus dokumentumok, és a számítógép segítségével elérhetők az elektronikus tartalomszolgáltatók is. Az olvasási készség javítását a könyvtár elérheti egyszerűen azzal, hogy az állományát kínálja, vannak azonban ennél aktívabb módszerek is. Rendezvényekkel, játékokkal, különböző eseményekkel lehet fölhevíteni a diákok figyelmét az olvasás fontosságára. Ehhez természetesen az eszközök, a tájékoztatási módszerek folyamatos fejlesztésére van szükség. A jó eredmények eléréséhez elengedhetetlen a kutatás. Külön kell foglalkozni a bevándorlók oktatásával, hiszen nekik még nyelvi és beilleszkedési problémáik is vannak. Az ő számukra külön nyelvi felkészítést kell szervezni.

A feladatok lényegében nem különböznek Frankfurtban sem. A városi könyvtár feladata, hogy valamennyi frankfurti iskola számára biztosítsa a könyvtári ellátást. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy egyetlen iskolában sincs könyvtár, de a városi könyvtár által szervezett iskolakönyvtári hálózatnak ezek is részei.

A könyvtári hálózat feladatai:

- állománygyarapítás,
- szakmai tanácsadás,
- továbbképzés,
- a nemzetközi fejlesztési trend figyelemmel kísérése,
- tartományi rendezvények szervezése,
- az iskolai könyvtárak számának növelése,
- a diákolvasók számának növelése.

A Bertelsmann Alapítvány képviselőjében érkező *Christian Hasiewicz* Észak-Rajna Vesztfália tartomány helyzetét ismertette. Ő is a közkönyvtárak és iskolák közötti összefogásról beszélt. Ebben a régióban sem túl nagy azon iskolák száma, ahol iskolai könyvtárat működtetnek. Egy nagy volumenű projektről számolt be, melyben 38 közkönyvtár és 226 iskola vett részt 2001 januárja és 2004 decembere között. A cél az volt, hogy intézményi keretet teremtsenek az olvasás és az információs készségek népszerűsítésére, és kialakítsák a közkönyvtárak és az iskolák közötti összefogás módszertanát. Az összefogás eredményeként egyaránt alkalmaztak hagyományos és újszerű olvasást és könyvtárhasználatot népszerűsítő módszereket. Nagy hangsúlyt fektettek a tanárok és a könyvtárosok továbbképzésére is. Az összefogás eredményeként:

- a diákok megismerhették, hogyan használhatják ki még jobban a könyvtár nyújtotta lehetőségeket;
- még azok a diákok is nyerhettek a közös programokból, akiket kevésbé érdekel az olvasás;
- az iskolák és a közkönyvtárak összefogása rendszerezett lett;
- a tapasztalatcseréből sokat hasznosíthatott mindkét intézménytípus.

A lengyel PISA eredmények

A vendéglátó Lettország mellett Lengyelország tudott látványos javulást felmutatni a 2000-es és a 2003-as PISA vizsgálatok között. Ezt „lengyel csoda” néven is emlegetik.

1999-ben egy nagyobb strukturális reform vette kezdetét a lengyel oktatási rendszerben, de ez még nem volt érzékelhető a 2000-es vizsgálatkor, hiszen az abban résztvevő 15 évesek még a régi rendszer szerint kezdtek tanulni. A reform nem csak az oktatást, hanem a helyi önkormányzati rendszert is érintette.

A konferencia után a Goethe Intézet jóvoltából még két napot tölthettünk el ebben a szép városban. A második napi műhelymunka végeztével egy kedves helyi idegenvezető mutatta meg Riga óvárosának nevezetességeit. A macskaköves utcákat járva megnéztük a Fekete fejek házát, ami a háborúban elpusztult, de pár éve teljes pompájában újjá építettek, a Svéd Kaput, a lett Parlament épületét, számos templomot – a Dóm sajnos felújítás miatt zárva volt –, a lett Szabadság szobrot. Este szlovák, cseh, lengyel és német kollegákkal a Lido nevű étteremben

vacsoráztunk, ami nem csupán étterem, hanem egy hatalmas szórakozató központ is, és Európa legnagyobb fából készült építménye. Itt megkóstolhattuk a helyi ételspecialitásokat és a helyben főzött, „mézsörnek” nevezett italt.

Másnap reggel megtekintettük Európa egyik legnagyobb piacát, ahol külön csarnokokban kínálják a szépen elrendezett hentesárut, halakat, zöldségeket, gyümölcsöket és tejtermékeket. A XX. század eleji Rigában is sétálgattunk a csodálatos szecessziós épületek között. Néhány közülük sajnos igen rossz állapotban van.

Délután kilátogattunk a tengerpartra is, Jürmalába. A kezdeti borongós idő szerencsére naposra fordult, így a sok sétálgató helyivel együtt mi is élvezhettük a lett nyárutó utolsó napjait.

A vasárnap délelőtti hajókázásunk a Daugaván, Riga folyóján végül időhiány miatt elmaradt, de kárpótlásul sétáltunk még egyet az óvárosban, majd szomorúan elbúcsúztunk ettől a régi, de mégis nyüzsgő és fiatalos várostól.

